

ERNESTI FRIDER. WERNSDORFI
THEOL. D. ET P. P. O. ALVMNOR. ÉLECTORAL. EPHORI
COLLEGII THEOL. H. T. DECANI

COMMENTATIO

DE PRECE

H O S I A N N A

EIVSQUE IN LITVRGIA VSV

IPSIS SOLEMNIBVS IESV NATO SACRIS

P. P

AN. MDCCLXV



VITEMBERGAE

LITERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII
ACAD. A TYPIS

1765

17

1765

16



ERNESTI FRIDER. WERNIGDORFI
THEOD. D. ET P. M. ABBON. RECTORAL. ERNOI
COLLEGI. THEOD. H. E. DEGANI

COMMENTATIO

DE PEECE

H O S I A N I A

PIVQVE IN LIVRGIA VSV

IPSIS SOLEMNIBVS LEGV NATO SACRIS

P. P.

AN MDCCLXXV



VITENBERGAE

LIPIVS CAROLI CONSISTANT. OBSEI

MDCCLXXV

DE
P R E C E H O S I A N N A
I N
LITVRGIA GRAEC. ET LAT. ECCLESIAE

Reprehendi ego quondam, nec ut puto sine causa, morem, qui in pontificio praecipue coetu regnat, latinae linguae in sacris publicis adhibendae. a) Non multo post, ne quis error offunderetur incautionibus, docui, non omnem linguae minus cognitae usum in sacris esse penitus reiiciendum, sed recte a nobis modicum aliquem tolerari. b) Sequuta est deinde commentatio de *Halleluiab*, c) in qua illustri exemplo demonstrabam, non omnia peregrina uocabula e liturgia eliminari aut posse aut debere. Nunc, quum eius generis etiam alia quaedam sint, neque ullum eorum tam peruerse usurpatum reperiatur, quam formula illa, non laudis, uerum supplicationis, HOSIANNA: constituimus, uelut in supplementum eorum, quae antea in cognati argumenti rebus a nobis dicta sunt, per huius libelli occasionem paucis exponere. Neque profecto consilium hoc nostrum alienum uideri debet ab hoc tempore, quo ad obeunda sacra, Christo nato sollemnia, CIVES NOSTROS inuitamus. Nam sunt, qui cantus illius angelici, quo ipso his diebus templa nostra personant, uerba haec apud Lucam, *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη*, idem significare dicant, quod *ἀσπανά*, moti ea ratione, quod LV-

A 2

CAS

a) *Historia Lat. Ling. in sacris publ. Lipsf. 1756. P. P.*

b) *Progr. de sacerdote Lat. Lingua ad altare cantillante. Viteb. 1761.*

c) *Progr. de formula Vet. Eccles. psalmodica Halleluiab. Viteb. 1762.*

CAS adclamationem, Christo, urbem ingredienti, factam commemorans, ubi reliqui uitae Iesu Scriptores MATTH. XXI. 9. 15. MARC. XI. 9. IOH. IOH. XII. 13. habent *Hosianna*, ibi habet ipse *δοξα και ειρηνη. d)*

Eruemus igitur primum *significationem* uocabuli, ut, qua ratione Christo accini potuerit, intelligatur: deinde *usum* eius in cultu Dei publico, describemus, uidebimusque, tum quando illud in ecclesia Graeca et Latina Doxologiae Maiori additum usurpari coeperit ante consecrationem eucharisticam, tum quibus in hymnis ecclesiae nostrae adhuc usurpetur, idque an recte factis conuenienterque fiat, considerabimus.

Constat

d) IOH. IAC. CRAMERVS ad Cod. Succa, s. de Festo Tabernac. ed. Dochs. p. 251. de voce *σωαννα* agens scribit: Quid populus ille sibi per istam uocem uoluerit, ex ipsius mente egregie Lucas exponit, qui eo loco, quo caeteri habent *σωαννα* in *reis* *υψιστοις*, id uertit *ειρηνη* in *αγαπη* και *δοξα* in *υψιστοις*. atque mihi quidem nostra per omnia gemina uidetur angelorum acclamatio, Luc. II. 14 item IOH. FRIDER. MAYERVS Eclog. hist. theol. de Dominica Palmar. p. 4. quum obseruasset, Veteres quosdam cum Clemente Alexandr. *σωαννα* exponere *φως* και *δοξαν* και *αυτος* *μεθ'* *ικετησις* *την* *αυτην* hanc notam subiicit: *Inducti sunt a Luca, qui pro σωαννα in reis υψιστοις, quod est apud Matthaeum, habet ειρηνη in αγαπη και δοξα in υψιστοις: ex quibus locis colligere possis, angelos quoque Luc. II. 14. in natiuitate Christi Hosanna adclamasse. Sed nomen σωαννα diuinitas cantici angelici non omnino complecti uidetur, et differentia haud exigua est inter exclamationem angelicam, et illam, quae Luc. XVIII. 38. memo-*

ratur, si uerba Scriptoris sacri rite apud animum cogitaueris. Magis placeret uersio cantus angelici haec: *Gloria* (sit) *Deo in excelsis: (nam) super terra* (est) *pax. (O) beneplacitum Dei in hominibus, quam adfert et philologicis rationibus munit* CHRISTIAN LVDOWIG SCHLICHTER ad calcem Eclog. bist. qua fabula pontificia de Luca Pictore expeditur. Hulae, 1734. ed. nisi b. LVTHERI Veterumque Versio ei palmam praeriperet.

e) Doctē hoc contra Kircherum pro Syriaca, item contra Kirstenium in Notis ad Euang. Matth. pro Arabica pugnantem ostendit DAN. WINZERVS duabus disp. Lips. 1677. ed. de adclamatione natua *Hosanna* insertis Tom. 2. *Theaur. theol. philolog. Menben.* v. 164. ubi de uocis etymologia praecipue agit de qua similiter exposuerant, IO. GEORG. BINDRIM disp. Ross. 1671. et GEORG. NOTDVRFT Brunst. 1713. Alieniora sunt, quae ad interpretationem istius uocabuli cumulauit CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIVS disp. th. de *Hosanna* Tubing. 1749. Varias

Constat autem, *Hosianna* esse non aut Syriacam, aut Arabicam, aut Graecam, uocem, e) sed Hebraicam, ex *הושיע נא*. Ea semel tantum in V. T. Psalmo CXVIII. 25. occurrit, f) est que adclamatio, qua rogatur Deus pater, ut Messiam a passionibus et morte saluum praestet. *Salua quæso o Domine Messiam. g)* Ideo b. LUTHERVS egregie reddidit: *O Herr hilf. b)*

Eadem uox in N. T. legitur apud MATTH. c. XXI. MARCUM c. XI. IOH. c. XII. qui singularia illa narrantes, quae Christo Hierosolymas postremum ante mortem ingredienti obigerunt, populum, aiunt, uiam ramis arborum honoris causa sternerentem i) filio Dauidis in nomine Domini aduentanti *ὡσάνα*

A 3

vā

Varias uariorum sententias commemorauit et adcurate diiudicauit IOH. CHRISTOPH. WOLFFIUS *Curis Philol.* ad Matth. XXI. p. 299.

f) Pertinet ille Psalmus ad *Magnum Hallel*, quod in diebus festis, praecipue autem in Paschate, canere consueuerunt Iudaei, Matth. XXVI. 30. Marc. XIV. 26. Esse Messianum ex Matth. XXI. 9. 42. planum et euidentem est. Rogari autem Deum patrem, ut Messiam saluet, lapidem ab aedificantibus reiectum, patet ex connectione uers. 5. et ex Iesaiæ LIII. 8. Ioh. XII. 27.

g) Haec preces Messiae, ut salutem ipsi praestet Deus pater, non efficiunt eius diuinitati, aut impotentiam indicant hominis, qui, quod se ipse saluare non possit, alterius ope indigeat. Matth. XXVII. 42. Luc. XXII. 35. Nec enim indiguit Saluatore Messias, qui semet ipse saluauit Ies. LIX. 16. LIII. 5. se ipse *ἀποκαταστήσας* ex mortuis re-

fuscitauit, Ioh. II. 19. X. 18. per spiritum h. e. per animam suam I Pet. III. 18. eadem donatam *δωάται*, quae et Patris est, Ioh. V. 21. Nam hoc ipso diuinitatem suam demonstratam dedit, quod se spiritus sui uirtute ipse resuscitauit. Stat enim haec sententia stabitque defensa illa olim contra Socinum, Smailcium, Erieditum a I. A. QVNSTADIO *Syst. theol.* P. III. 4. p. 435. et nuper admodum contra *librum doctrinae christianae Tellerianum* Sociniana denuo protrudentem a *Collega iunctissimo Venerab. Weickōmanno*.

b) Negant rō *Hosianna* in aliam linguam transferri posse aut debere HIERONYMVS Epist. 145 et AVGVSTINVS l. 2 de *Doctr. Christ.* c. 12. Sed rationes equidem non uideo. Nam, quas pro *Halleluiah* uet. ecclesiae doctores adferunt, a me in dissertatione de hac formula pag. 10. commemoratas, eae uidentur mihi pro hoc uocabulo minus ualere.

i) ANGELVS CANINVS L. de Locis

vā adclamasse. k) Neque dubium esse debet, quin, essi eodem tempore sint etiam laudes Christo dictae, LVC. XVIII. 38. tamen haec adclamatio fuerit hominum pro salute illius uota facientium, Deumque his quasi uerbis obrestantium: *Salutem praesta filio Dauidis.* l) Resuscitabat Christus Lazarum, duobus caecis uisum reddiderat, Hierosolymas abiturus ad Pascha concelebrandum praenuntiabat fore, ut ipse gentilibus traditus occideretur. Non poterat fieri, quin harum rerum fama, propter Bethaniae uicinitatem Hierosolymis cito sparsa, commoti Pharisei occidere illum iam serio cuperent, cuiusque manifestum odium praec

cis N. T. Hebraic. c. 4. per τὸ ὄστανδον intelligit βῆλα s. arborum ramos, putatque turbam, quae hac adclamatione Christum exceperit, uoluisse dicere, se *Hosanna* h. e. salicem, palmarum aliarumque arborum ramos ferre filio Dauidis, eoque facto Messiam illum agnoscere. Hebraeos enim ex Leuit. XIII. foliis fuisse in Tabernaculorum festo manibus gestare salices et ramos palmarum subinde ingeminantes *Hosanna*: inde factum esse, ut ipsi rami apud Hebraeos non raro dicti sint *Hosanna*. Quoniam autem hoc uocabulum ex Pl. CXVIII. desumptum, recte ab ORIGENE per ὁσῶσαι δὲ ab HIERONYMO per *saluum fac*, explicatur; satis audacter quaerit ex illis ANGELVS quem sensum gignat si dicat: *Salua quae so filio Dauid.* Sed rectius ex Capinio uicissim quaerit I. F. MAYER *Ecol. Dom. Palm.* quid sibi uelit si dicat: *rami arborum in excelsis.* Sane adhuc incertum est, an adclamatio ista ex ritibus festi Tabernac. facta sit. Scio, diebus illis festis Iudaeos hac prece uti; festum ipsum uocari הושענה: diem eius septimum, qui Ioh. V. 11. 37. *μυῖατα τῆς ἑβδόμενης* di-

citur, ideo appellari *Hosanna magnum*, eo quod illo die altare uel arcam legis septies circumuehentes hanc preceem identidem repetant: Scio, preces huius diei uocari הושענה, nec ignoro, *Lulaf*, h. e. fasciculum aliquem ex ramis palmarum, myrtorum et salicem confectum *Leuit.* XIXIII. 40. dici הושענה propterea quod in eius circumgestatione atque agitatione *Hosanna* ingeminare solent, ut docet GABR. GRODDECIUS de *ceremon. palmar. apud. Iud. fest. Tabernac.* c. 7. Nihilominus tamen uidetur mihi esse uero propius, repetitum esse *Hosanna* ex Psalmi uerbis נחמ יהוה הושענה pro seruando Messia conceptis, quae in Euangelii similiter pro salute filii Dauid, non populi, contra quam in festo tabernaculorum fiebat, prolata ualent. In tabernaculorum contra festiuitate se suaque commendabant Deo, uti hac solemnium precum formula *Hosanna*, cuius uariis potest esse sensus: *Salua Deus populum, salua nos, salua me precantem.*

k) Celebratus hac nomenclatione fuit ortus

prae se ferrent. Itaque quum Hierosolymas pergeret Christus, clamabant qui eum comitabantur, Hosanna, i. e. Iesum hunc, qui tanta miracula fecit, serua o Deus ab odio illorum, qui eius uitae insidiantur. *m*) Post ea in templo pueri, quum uiderent Christum, ringente clero Iudaico et minas spargente, nundinatores exturbantem, caecosque ac claudos sanantem, similiter ei adclamabant: quod est illud Hosanna *iv* ὠψιους, nempe adclamatum in excelsis urbis Hierosolymitanae locis, in monte Sion et Moria, quibus arx Davidis et templum superstructa erant. *)

Si

ortus Messiae, qui erat filius Davidis ex omnibus illius posteris eminentissimus *Matth.* XXII. 42. regius demonstratus ex genealogia duplici. *Matth.* I. *Luc.* III.

1) Docet HIERONYMVS *Epist.* 145. ad *Damas.* τὸ ὠσανὴ littera uocali media elisa *Osanna* corrupte, multo rectius *Hosanna* dici. Nam compositam esse uocem ex עשיעו *saluum fac*, et deprecantis interiectione מנן *obsecro*. Hinc quia Graeca praecipue uerba uidebantur solecismum continere ὠσανὴ τῶ ὠψ Δαβίδ cum datiuo, *saluum fac obsecro filio David*, subaudiendum putarunt: sic *precamur*. Sed hac medicina non opus est, quia Hebr. עשיעו et alia transitua, non tantum cum accusatiuo, sed etiam cum ה i. e. datiuo, ubi per *opem ferre* exprimitur, construuntur. Postulare autem hunc casum *beschiach* patet ex *Psalmo* LXXXVI. 18. LXXII. 4. *Prou.* XX. 22. Itaque τῶ ὠψ capitur pro τὸν ὠψ *serua obsecro filium David*. Bene, fortuna eum, successum ei da prosperum. Sic bene ac sapienter factum

a sacris scriptoribus Graecis, quod tentata uoce Hebr. *Hosanna* retinuerint etiam Hebr. constructionem τῶ ὠψ. Confer Autores a WOLFIO in *Curis* ad l. l. adductos. et IOH. STEPH. DVRANTVM de Ritibus Eccl. Catholicae p. 291. *edit. Lugd.* 1675. in 4.

m) Ita causas huius supplicationis exponit FRANC. BERNARDIN. FERREARIUS l. VII. de Veterum adclamationibus et plausu c. 8. 9. Tom. VI. *Thes. Antiquit. Rom. Graeu.* PETRVS DAN. HVETIVS contra, in *Observat.* et *Not.* ad *Commentar. Orig.* in *Matth.* ait, hanc uocem destinatum esse laetitia, gratulationi, ac triumpho, et honoris tantum causa Christo succlamatam fuisse, quae licet ex se minus conueniret, ex populi tamen tripudiantis consilio maxime iudicandam esse, haud aliter ac uocem *noel* a laetitia natiuitatis Christi ductam, et quondam Galliae principibus adclamatam. p. 76. *edit. Colon.*

*) Dicantur *excelsa urbis*. *Proverb.* IX. 3. 14. quae his in montibus erant, haud fallaci argumento, *Hosanna* ibi cantandum maxime. Quod et factum ab infantibus in templo

Si ergo et etymologica et sententiae ratio docet, *Hosianna* indicare supplicationem et preces pro alterius salute, non esse formulam laudis aut ἐπαιτίον: si qui sunt ueteris ecclesiae doctores, qui uocabulum hoc aliter interpretentur, qui plurimi sunt, eos minime audiemus. Ita CLEMENS ALEX. *n*) cui accedit SVIDAS *o*) gloriam uertit. Falsus ille IUSTINVS, M. *p*) reddit μεγαλωσύνην ὑπερυψώθη. AVGVSTINVS putat interiectionem esse laetantis et obsecrantis. *q*) Auctor operis imperfecti in Matth. quod CHRYSOSTOMO *r*) tribuitur, incertus haesitat. HILARIVS *s*) et AMBRÓSIVS *) redemptionem datus Dauidis significari autumant, quorum opinionem iam HIERONYMVS *t*) confutauit.

Neque uero mirandum est, Patres ecclesiae antiquae, litterarum

pro Matth. XXI. 15. Neque tamen refragare, si propter constantem antiquitatis sententiam, et Psalmi CXXXVIII. uersum 1. dicas, *Hosianna* resonare debuisse in supremo aere, in tonantibus angelis et saluationem Messiae expectantibus.

n) in Paedagogico L. I. c. 5. dicit quod *Hosianna* Graece sit Φῶς καὶ δόξα καὶ ἄνος μὲν ἰακτίας τῆ κορία, lux et gloria et laus cum supplicatione ad Dominum directa.

o) Lexico T. II. p. 768. edit. Kuff. ἀπανὰ δόξαν σημαίνει. Καὶ γὰρ ἄλλοις βραχυλογίης λέγει ἐξήνη τῆ νύξ Δαβὶδ, καὶ ὁ ἕτερος: δόξα τῆ νύξ Δαβὶδ, ὡς τὸ ἀσσαννὰ δόξαν σημαίνει. Παρὰ τοῖσι δὲ, εὐσαν δὲ, ἢ ἢ ἢ ἢ ἢ. *Hosianna* Gloriam significat. Nam et alius Euangelista dicit: pax filio Dauid, et alius gloria filio Dauid. Quam obrem *Hosianna* gloriam significat, apud quosdam uero: serua iam, sed non recte. Errat SVIDAS, apud solum enim Lu-

cam XIX. 38. legitur εἰρήνη ἐν τῷ ἄνω καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. Id quod praeter *Hosianna* adclamatum fuit Christo.

p) Auctor Qu. et Resp. ad Orthodoxos Qu. 50 pag. 460. edit. Benedictini. ita instituit, ut, quia olim pueri, iam uero adulti, dum hymnos cantent, uoce *Hosianna* et *Halleluia* utantur, scire cupiat uocum interpretationem. et Resp. *Halleluia* esse: laudate cum cantu *Hosianna* autem magnificentiam supereminentem, quam alii reddunt, magnitudinem supremam.

q) L. 2. de Doct. Christ. c. II. et in Iohan. Tr. 51.

r) Homil. XXXVII. ex c. 21. in Matth. ad calcem T. VI. edit. Montfaucon. p. 158. ait, quosdam *Hosianna* interpretari gloriam, alios redemptionem, alios saluifica. Nam et gloria Christo debetur et redemptio illi conuenit, qui omnes redemit et pretiosi sanguinis effusione saluauit.

rum Hebraicarum ignaros in explicando isto uocabulo hallucinatos esse. Hoc miramur, esse adhuc nostro tempore uiros doctos, qui existiment, laudantis formulam esse Hosianna. **) Explicauerat autem iam ante Hieronymi aetatem formulam hanc recte ORIGENES per *ὡσαννὰ δὴ, u)* Hanc interpretationem probarunt ex Graecis THEOPHYLACTVS, x) ex Latinis HIERONYMVS, quem, ut uidetur, sequutus est in *Originibus* ISIDORVS HISPALENSIS: y) nam alio loco ualde inconstanter ait, per *Hosianna in excelsis* ad Dei laudem uocari *terrestrium creaturarum uirtutumque caelestium uniuersitatem*. z) At illi sic intellexerunt, quasi Christo adclamatum esset, non ut Deus ipsum, sed ut ipse populum suum seruaret. a)

Nec tamen, utro modo fuerit intellectum, uidetur causam habere.

s) in Matth. c. XXI.

*) in Luc. c. XIX.

r) Epist. 145. ad Damasum Papam. Opp. T. 3. p. 83. edit. Frf.

**) Testes huius rei sunt Homiliae aliquot, nuper ad celebrandum diuinum pacis instauratione munus uulgatae, ubi auctores, quorum nominibus parcimus, titulum fecerunt Hosianna, satis hoc ipso indicantes, se Halleluiah et Hosianna pro Synonymis habere et laudantis laetantisque uocem opinari.

u) Commentar. ad Matth. P. I. p. 438. edit. Colon.

x) in cap. XI. Marci p. 252. edit. Morell. Paris. *Τὸ ὡσαννὰ κατὰ μὲν τινὰς σημαινὲς ὡσαννὰ δὴ, κατὰ δὲ τινὰς σημαινὲς ὡσαννὰ πλὴν κρείττον τὸ πρῶτον.* Hosianna iuxta quosdam significat salua obsecro, iuxta quosdam uero hymnum. Rectius tamen est, quod primo dictum. Confer paria eius ad Matth. XXI. p. 121.

y) L. VI. c. 19. *Saluifica, subaudiendo uel populum, tuum uel totum*

mundum, interpretatur. Ex Hieronymo autem haec illum hausisse, obseruat Grialus in Notis p. 540. edit. Opp. Colon. du Breul.

z) L. I. de *Ecclesiast. Offic.* c. 15. additque *Hosianna in excelsis* cantari, quod, Salvatore de genere Dauid nascente, salus mundi usque ad excelsa peruenisset. uide HVG. MENARDVM ad *Sacramentor. Greg. M. T. III.* Opp. edit. *Benedict.* p. 282. Bene ISIDORVS. Si putat: salutem. Christo nascente, ad excelsa peruenisse, intonantibus in supremo aere angelis et saluationem Messiae expectantibus. Sin uero, ut plerique *Scriptores de Diu. Offic.* et FLORVS MAGIST. in *Expos. Misae* habent, aduentum Christi in carne putat, non solum hominum in terra, sed et angelorum in caelis fuisse salutem, profecto minus recte statuit.

a) Negari non potest uocem *Hosianna* uariis modis exponi posse. Vel enim oratio

habuisse HIERONYMVS ^{b)} quare morem illum ueterum Christianorum reprehendat, qui Episcopis et Presbyteris aduenientibus obuiam progressi adclamabant illis *Hosianna*. ^{c)} Siue enim haec adclamatio significet, saluum praesta o Deus episcopum nostrum, siue populum tuum fac serues noster Episcopo: sine ulla offensione utrumque dici potest. ^{d)}

Geminus quidem loci EVSEBIANI sensus est, ex HEGESIPPO narrantis, Iacobo Iusto Episcopo Hierosolymitano, quum martyrium subiret, adclamatum fuisse: *Hosianna filio David*. ^{e)} qui induxit nonnullos, ut arbitrati sint, HEGESIPPVM dicere non Iacobo, sed Christo, quem ille confessus erat, hoc dictum fuisse.

oratio dirigitur ad Deum Patrem, uel ad Messiam. Si prius, complectitur preces pro saluatione Messiae Pf. XXXX. 14. 18. CVIII. 21. 26. uel populi, uel omnis orantis, uel pro saluatione Messiae et populi coniunctim. Si posterior, pro nostra, pro populi saluatione oratur. Pf. XX. 10. Ies. XXXIII. 22. Ierem. XXX. 7. Hof. I. 7.

^{b)} *Comment. in Matib. c. XXI. T. VIII. Opp. ed. Frf. p. 51. Videant Episcopi et quantumlibet sancti homines, cum quanto periculo di i ista sibi patiuntur, si Domino cui uere hoc dicebatur, quia nec dum erat solida credentium fides, pro crimine impingitur.*

^{c)} Morem cognoscimus ex ANTONINI Monachi *Itinerar. Hierosolymit. p. 30* „Venerunt mulieres in occursum nobis cum infantibus, palmas in manibus tenentes, et ampullas cum rosaceo oleo: et prostratae pedibus nostris plantas nostras ungebant, cantabantque lingua Aegyptiaca, psallentes antiphonam: Benedicti uos a Domino, benedictusque aduentus uester,

„Osanna in excelsis.“ Plura de hac re habet HENR. VALESIVS in Notis ad *Eusebii Hist. Eccl. p. 79.* edit. READING. et IOS. BINGHAM *Origin. Eccl. T. I. edit. Lat. p. 135.* cum quo confer IOH. BEHM. *disl. de antiqua ratione compellendi episcopos per coronam. Regiom. 1712. P. P*

^{d)} Memini quosdam concoquere non potuisse, quum b. Pater meus Christiano Duci Sax. Leucopetr. pro concione in Dom. Palmar. *Hosianna* adclamar. Nam, quum Princeps per hanc urbem transiens concionantem illum audiret, exceptus hac formula est, quae boni uoti causa dicta, iure reprehendi non potest.

^{e)} Ait HEGESIPPVS apud EVSEBIUM *Hist. Eccl. l. 2. c. 23.* Iacobum, in fastigio templi positum, Iesum reuera Christum generisue humani redemptorem praedicasse, pergitque, καὶ πολλῶν πληροφροσύνων καὶ δόξαζόντων ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἰακώβου, καὶ λεγόντων ὡσανεὶ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, τότε πάντες κ. τ. λ. quod interpretantur, a Iudaeis quibusdam, Christi

fuisse. f) Nihil tamen impedit adfirmare, praecipue, quod a moribus istius aetatis haud alienum illud fuit, Iacobo hanc formulam fuisse succentam, quippe Iosephi, adeoque Davidis filio, praeter ea episcopo, qui aevi sui miraculum credebatur, g) et tantae abstinentiae, sanctitatis et rumoris in populo fuit, ut sim- briam aestimenti eius certatim attingere cuperent. h)

Plurimum differt haec religio ab illa stulta imitandi Christi ratione, qua quondam Graecum Ruthenorum Patriarcham uti solitum perhibent, in solemnibus, quae quotannis fiebat Dom. Palmarum, processione: qui equo albo nectus, et uestibus indutus candidis, populum sibi adclamare iussit *Hosianna*. i)

B 2 qui-

Christi fidem amplectentibus, clamatum fuisse: *Iesu Christo palma et victoria*, nimirum propter testimonium ipsi a Iacobo perhibitum.

f) HENR. VALESIVS ad Eusebii l. l. et l. E. GRABIVS in *Spicilegio Patr. Saec. II. p. 207.* quibus adsentiri uidetur BINGHAM l. l.

g) Est haec SCALIGERI in *Animaduers. Euseb. sententia*, contra quem ideo pugnat Valesius ad Eusebium p. 79. edit. *Reading.*

h) teste HIERONYMO *Comment. in Galat. l.*

i) Describit ceremoniam istam DAN. WINZERS diss. de *Hosianna* §. 32. et ex *Itinerar. Rub.* repetit his uerbis: *Das grosse russische Fest die Einweihung Christi zu Iersalem vorstellend geschah mit einer grossen Menge Volks und Pracht. Der Patriarch saß auf einem weissen Pferde (libellus quidam Vniuersa religio Ruthenica inscriptus et an. 1695. editus, sed inutilis ille, p. 49. ubi*

eandem rem commemorat, ait, ob penuriam alinorum in terris Ruthenicis equo aures adfingi, ut esse solent afellorum.) *bekleidet mit weisser Leinwand in Person des Herrn Iesu. Der Kayser selbst von zween Bojaren geführt leitete das Pferd heym Zaum — Der Patriarch hatte eine runde Mütze aufm Haupt mit Perlen gezieret, über welche eine Krone stande. In seiner rechten Hand haelt er ein goldnes Creutz — mit welchem er das Volk so zu ihm nahe signete. Er saß überzweg auf seinem Pferde mit köstlichem Zeuge als ein Esel aufgezäumet — Der Weg war mit rothem Tuch belegt — Der Adel, die Bischoeffe, Pfaffen folgten, und trugen einen grossen Baum von Seide geflochten woran Aepfel, Feigen, Rosäen, nach — Die ganze Gemeinde streuete Palmenzweige und Blätter aufm Weg, viele trugen Zweige in Haenden und riefen allefamt. Hosianna dem Sohne David. Gelobet sey der da koemmt im Namen des Herrn. Hosianna in der Hoeh.*

quidem uanitatem aliquanto minüs mirabitur, qui nouerit Christianarum quarundam Orientis ecclesiarum rationem, a qua sine dubio res ducta in hanc inanem ceremoniam degenerauit. Ecclesiae Aethiopiae et Syriacae k) Dominicam palmarum eadem fere ratione, qua Iudaei festum Tabernaculorum eiusque septimum diem, quam *Hosianna Magnum* dixerunt, celebrabant, memoriam adclamationis, Christo factae, palmarumque illi stratarum, sollempni modo recolentes. Hinc est quod huic Dominicae nomen tributum est *festi Hosannarum*. l) In occidentis uero ecclesiis media aetate similem consuetudinem obtinuisse, illud satis declarat, quod Dominicam Palmarum et ipsae *Ostannam* dixerunt. m) Multo maiorem reprehensionem meretur illa Pontificiorum in Dominica Palmarum Processio, qua, ut GVIL. DVRANDVS n) ait, imitari student *Hosianna* illud Populi Israelitici. Quin et haec infania olim in quibusdam illorum ecclesiis ualuit, neque enim credo eam adhuc hodie locum usquam habere, ut, quasi personatum Christum, circumducerent aliquem truncum, alio ligno impostum, eumque magnis adclamationibus et stratis palmis exciperent. o)

k) De Aethiopibus res constat ex SCALIGERI l. IX. de *Emendat. Tempor.* p. 700. De Syriacis autem ecclesiis IOS. SIM. ASSEMANVS idem refert *Bibliorb. Orient.* Clem. Vatic. T. I. p. 23. *Dies Ostannae* occurrit apud AEUFLARAGVM *Hist. Dynast.* p. 163. ed. Pocock.

l) uid. CAES. BARONIVM *Annal. Eccles.* ad. A. C. 33. n. 6. ubi locum addert ex Targum libelli Esther. c. 9. ad cognoscendos illorum dierum ritus compositum.

m) Quam plurima exempla, quae diem illum in ecclesia Lat. *Ostanna* dictum indicant, collecta habes a DU FRESNE in *Glossar. ad Scriptor. Med. et Inf. Latinit.* T. I. p. II. p. 874. edit. Benedictin. nouissime Basileae typis repetitae.

n) *Rational. Diu. Offic.* l. VI. c. 47. describit et explicat. processiones eius diei superstitiosae in Lat. Ecclesia institutas. In Palaestina, quas auspicijs Rom. Pont. recentior aetas inuexerit, memorat FRANC. QVARESIMVS in *Elucidat. Ter. Sanct.* T. II. l. 4. c. II.

o) Rem exposuit Latinis uerbis. IRHNAOGEORGIVS L. 4. *R.gni Papis.* c. 15. Vehementer illum improbat NIC. HAAS in der Abbildung der Passion und Fastenandacht in der Röm. Cath. Kirche his uerbis: *Welch ein Spiel treibs man an vielen Orten mit dem Palmesel, da man einen boelkernen auf einem Gestelle mit Raedergen stehenden Esel, darauf ein Menschenbild sitzet, durch die Kirche in der Procession, mit Gesang und Geschrey herumziehet, demselben Zweige*

Sed uideamus iam usum uocabuli *Hosianna* in ecclesiae Graecae Liturgia. Est autem apud Graecos uox laudis tantum et glorificationis Dei, non laudis cum supplicatione coniunctae: neque alia praeter hanc significationem in libris eorum ecclesiasticis, Eulogiis, Typicis, Triodiis occurrit. Atqui facile intelligitur, eo sensu uocem a Graecis minus recte usurpari. *Hosianna* non sunt laudes, uerum est supplicatio pro saluatione Messiae ex uirginitate eius, olim facta, cui dudum exaltato et saluato eo sensu accini non potest, nisi nostram salutem respicere uelis, quam hac prece exoptamus uelut dicentes: salua nos o Deus.

Canunt autem Graeci *Hosianna in Hymno Matutino*, ubi pars est eius Doxologiae, quae ἡ μεγάλη dicitur, ut ab altera, in breue uerborum compendium contracta, distinguatur. p) Canunt in *Missa fidelium*, siue in officio, quod a praemissa ante glorificatione Dei pro omnibus ipsius donis et beneficiis *eucharistici* cum dicitur. Nam CONSTITUTIONES falso sic dictae APOSTO-

B 3

LICAE

Zweige von den Bacumen auf den Weg streuet, und viele sich für eine große Ebren halten, so sie etwas dabey zu thun haben — Was soll daraus für Erbauung zu erhalten seyn, welche Gedanken müssen entstehen bey denen die es zum erstenmal sehen. Türckische Gesandten als sie dergleichen zu Crackau gesehen, haben die Hände aufgehoben und gerufen: O was für Schande einen Esel anzubereiten. p. 187 ubi etiam Noogeorgi uersus, in theoticos translati leguntur. p. 188.

p) Vide TH SMITH Miscellanea de Hymno Matutino Graecor. p. 133. Adpellatur etiam hymnus angelicus, quod eundem nato Iesu modulati sunt angeli Luc. 11.

Hoc loco, ut ea, quae a me postea dicentur, adcuratius intelligantur, ad-

notandum est, quatuor esse hymnos, qui in Liturgia ad diuinas laudes adhibeantur: qui quamquam sunt distincti argumenti et diuersae adpellationis, tamen plerumque confunduntur. Primus est hymnus angelicus: *Gloria in excelsis*, alter *Trisagium*, tertius *hymnus cherubicus*, quo Cherubimorum uoces aemulari uoluit ecclesia, quartus *Epinicium*, scilicet uictoriae et triumpho felix adclamatio, diuersae tamen formae a profanarum gentium antiquis epiniciis, ligato plerumque sermone compositis, quam exposuit I. G. BERGERVS diss. de *Epinicio* Viteb. 1705. Vide diss. CHRISTOP. MATTH. PFAFFII de *recta Theologiae hymnodicae conformatione* p. 13.

LICAE r) docent, hunc fuisse populi in isto officio cantum: Εἰς ἅγιος, εἰς Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεῶν πατέρων, εὐλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶν, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, Θεὸς κύριος καὶ ἐπεφάνη ἡμῖν. ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. VNUS sanctus, unus Dominus, unus Iesus Christus in gloriam Dei patris, benedictus in saecula, Amen. Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, in hominibus beneplacitum. HOSANNA filio David. Benedictus ueniens in nomine Domini, Deus Dominus et adparuit nobis. HOSIANNA in altissimis. Eadem fere in LITURGIA, quam CHRYSOSTOMI s) esse volunt, leguntur post hymnum uictoriae, quem chorus cantat: ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ βραχέων, καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σά· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Et quamquam haec divina Chrysostomi Missa, non est Chrysostomi, tamen eam ueritati consentire docuit non modo ex illius, uerum etiam ex CYRILLI HIEROSOLYMIT. scriptis IOS. BINGHAMVS. t) His addi potest LITURGIA IACOBI Apost. quae in Ecclesia Hierosolymitana in usu erat planeque familia his habet. u)

Verum

r) L. VIII. c. 13. T. I. P. P. Apostol. COTELERII p. 409. ubi is obseruat, non sacerdotem haec quondam, sed populum dixisse.

s) In Eucologio s. Rituali Graecor. a IAC. GOARO Paris 1647. ed. p. 76. Rhetoricatur bonus Goarus more suo p. 135. in Notis, rationem ostendere uolens, quare sit epinicius cum Hosanna in canone Missae coniunctum. Sed nihil agit, quia, conuenienter id fieri, nec docuit, nec docere potuit. „Domino,“ inquit, Deo exercituum in sublimi gloriae throno sedenti, caelestis militiae duci, inimicorum legionum debellatori felicitissimo, uictoriaeque omnis dato.

„ri, angelici spiritus, uidente Iesua
„c. VI. ἐπιπέσει σάββατον triumphalem
„hymnum, Sanctus, Sanctus, Sanctus
„Dominus exercituum, plena est omnis
„terra gloria eius, cecinerunt. Eidem,
„carne humana instructo et armato, ad
„prosterndos Israelis hostes proceden-
„ti, ueluti imperatori Aug. Perp. Felici,
„triumphum uictoriae cantu bene omni-
„natae sunt Hebraeorum turbae, “ canentes ἐπιπέσει, Osanna in excelsis, Benedi-
„ctus qui uenit in nomine Domini.

t) Orig. sine Antiquit. eccl. T. VI. edit. Lat. p. 312.

u) Biblioth. Patr. Gr. Lat. T. II. p. 12.

Verum etsi hunc triumphalem hymnum, quemadmodum loquitur IAC. GOARVS, *m)* ex angelorum et hominum uocibus compositum, Deo trino et uni, Verboque Dei incarnato, Graeca et Latina ecclesia simul, uno consensu, et quasi uno ore decantat, nondum tamen expeditum est, an recte hoc fieri poterit, ut uox precum supplicationisque in laudatoriam conuerteretur, sicut nec recte angelica illa saluatio, *Aue Maria*, in precationem est commutata.

Nam in Praefatione Canonis Missae, qua utitur ecclesia Latina post Doxologiam, quae non multum diuersa est ab ea, quae obtinet apud Graecos, et ante Orationem Dominicam, quae consecrationi praemittitur, bis ingeminatur illud *Hosianna* in excelsis. *x)* Adferamus locum ex SACRAMENTARIO GREGORII M. *y)* ipsum, qui in Missa Romana sollempne illud, quo Canon Gregorianus incipit, *Te igitur clementissime Pater per Iesum Christum* proxime praecedit. *Maiestatem tuam laudant angeli -- -- cum quibus et nostras uoces ut admitti inbeas deprecamur, suppliciter confessione dicentes. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt caeli et terra gloria tua, Osanna in excelsis. Benedictus, qui uenit in nomine Domini, Osanna in excelsis.* Atque in hunc modum uerba quotidie in Pontificiis Missis recitantur. Enimvero, quum antiqui scriptores de Missa, AMALARIVS, *z)* WALFRID-

m) l. l. p. 135.

x) GVIL. DVRANDVS *Ration. Diu. Offic. L. IV. c. 34.* susuiter ineptam rationem dat, cur his dicatur *Hosianna*, nimirum propter duas partes salutis, quae sint stola mentis et stola carnis, quibus sancti habitentur in gloria, ut uidelicet anima et corpore saluati inter angelos deputentur in excelsis siue in caelo. Paulo ueriores causam profert Cardinalis ille haud malus, IOH. BONA *Tr. ascer. de Missa c. V. §. 7.* qui agit de offertorio: *Duae inquit petitiones insunt uerbis istis: Hosianna in*

excelsis, quae bis repetuntur, et illis salutem postulas, et quae ad eam sint necessaria, primo a Deo, deinde a Christo.

y) *Libri Sacramentor* folio statim primo T III Opp. *Gregor. M. edit. Benedictin.*

z) de *Officio Missae c. 23. p. 37.* in IOH. COCHLAEI *Spec. antiq. deuor. circa Missam* ait: „Veneramur maiestatem „diuinam et incarnationem Domini. „Quae introducta sunt per cantum angelorum et turbarum. Angelorum „concentus Sanctus, Sanctus, Sanctus „Dominus Sabaoth, maiestatem diuinam „nam introducit. Turbarum uero Domini

LAFRIDVS STRABO *a)* alii, ex HIERONYMO cognitum haberent, *Hosianna* debere aliter ac triumphale carmen explicari: ut ostenderent HIERONYMI auctoritatem cum ecclesiae instituto posse consistere, dici non potest, quam contortas explicaciones et quam inanes coniecturas super ea re in medium attulerint. Nam uiderunt *Hosianna* esse *precem*, quemadmodum Auctor MICROLOGI *b)* totam ad laudes diuinas compositam *πρὸς τὸ ὕμνον ἁδὴν* quae Canonem Missae antecedit, *c)* et GREGORIVS M. canonem ipsum, *precem* adpellarunt. *d)* Viderunt hanc *precem* cum hymno triumphali coniungi, eiusque coniunctionis causas inuestigandas et indicandas esse censuerunt. Itaque hac uia se expediunt, hymni ut duas constitui debere partes dicant, quarum prima ad Deum et SS. Trinitatem directa sit, ad Christum altera. *e)* Parte prima, inquit, *epinicion* Deo exercituum modulari ecclesiam militantem a triumphante acceptum: post laudem uero et gloriam S. Trinitatis, altera parte sequi, HOSIANNA *gratiarum actionem* de aduentu Serustoris, qui pro salute nostra factus sit. *f)* Friget autem haec expositio, quia *Hosianna* uox non comprehendit *gratiarum actionem*, sed precationis carmen est, quod ipsum nonnulli Scriptores de Missa, persaepe inscii, et quasi aliud agentes, falsi sunt. Ita ANONYMVS, sed antiquissimus AVTOR *Expositionis Missae Romanae g)* et Interpolator rhythmicus

„Domini incarnationem dicendo: Benedictus, qui uenit in nomine Domini.

a) De Rebus Ecclesiast. c. 22.

b) c. XI. in Cochlaei Speculo p. 203.

c) Ita LUCIANVS in *Philoparr.* ridens Christianorum preces, hymnum uocat, qui uarias Dei et Christi continet adpellationes.

d) Praeclare de hac re THEOD. CHR. LILIENTHAL pag. 7. et 18. *Tr. de Canone Missae Gregoriano*, cuius dissen-

sium a potioribus Romanae ecclesiae erroribus docuit.

e) IOH. BONA *Rer. Liturg.* l. II. c. 10. p. 417. IO. 51. DURANTVS de Rit. Eccl. p. 292.

f) I. B. CASALIUS de Veter. Sacrif. Christianor. ritibus p. 31. ed. Rom. in fol.

g) Apud EDMUNDVM MARTENE de *Antiq. Eccles. Ritibus* T. I. p. 455. edit. Antwerp. in fol. ubi exponit *Hosianna in excelsis* hunc in modum: „*Sab-wisfa*, subaudiendo uel *populum tuum* „uel totum mundum, cui idcirco addi-

cus *Missae* TH. AQUINATI adscriptae, b) interpositis carmini *Hosianna* in *excelsis* versibus, quod uerum est, prodiderunt.

Sed hae interpretationes quantae quantae sint, vix tamen efficiunt, ut *Hosianna* uocem commodo loco in forma *Missae* Romanae positam esse existimem. Scholasticus ille, qui canonicam precem ex uariis uariorum Liturgiis collectam, in unam contulit, forte uix melius ac uiri, a me pag. VIII. memorati, Hebraice doctus, carmen *Hosianna*, cuius significationem ignorabat, male dispofuit, certe parum ingenio ualuit, quia sanctorum quaedam nomina, bis, in suo canone commemorauit i) GREGORIUS M. autem, de *canonica* sua *prece*, ab occidentis ecclesiis recipienda, tantum sollicitus, uocabulum *Hosianna* ex Liturgiis Graecis adscitum uel non potuit, uel noluit, curatius inuestigare. k)

In qua usus *Hosianna* ad diuinæ laudis in *Missae* Latina celebrationem, peruerfitate, bene et sapienter factum est a magno emendatorum sacrorum auctore LUTHERO, quod, ubi Gregorianae *Missae* Praefationes easque Latinas, in magarum ciuitatum ecclesiis retinendas censuit, diebus maxime festis, inanem illam praefationis, in duplex *Hosianna* desinentis, clausulam abiecit *) hacque ratione pariter ac commoda uersione c. 25. Pf. CXVIII. quam praeclare uim potestatemque uocis *Hosianna* cognitam habuerit, comprobauit.

Vt

„tur in excelsis, quod aduentus Christi non tantum hominum salus, sed totius mundi sit, terrena iungens caelestibus, ut omne genu ei flectatur caelestium terrestrium et inferorum.“

b) Exhibet hanc interpolationem Canonis *Missae* *rythmicam* BONA. Rer. Liturg. L. II. c. 10 pag. 418. ubi, quia *Interpolator* uocabulo *Hosianna* hos subiicit uersus:

Nobis celebrantibus illud sacramentum
Et cunctis fidelibus fiat nutrimentum.
planum est, eum exorare sibi per illud *Hosianna*

sianna auxilium diuinum, quo S. Eucharistia ad salutem aeternam fruatur.

i) Vide POLYDOR. VERGILIUM de *Rer. Inuentor.* c. 10. WALAER. STRABONEM I I.

k) uide LILIENTHALIUM de *Can. Missae Greg.* Tr. Lugd. Bat. 1740. in 8. ed. pag. 19.

*) Nam laudatio Dei quam Chorus cantat *Sanctus*, *Sanctus*, etc. definit in *gloria tua*, ut uidere est in *Coll. Resp.* et *Praefari.* Hymnariis ecclesiast. Dresdensibus Lipsiensibus aliisque additis, et in nostro Vitebergensi p. 947. Quae autem ratione

C tione

Ut autem olim in Missa et Graeca et Latina secus adhibita est illa uox: ita hodieque in ecclesiae nostrae canticis quibusdam, minus rectum usum eius adscitum uidemus.

Non iam commemorabo quam inepte fecerint, qui in b. LUTHERI hymno illo natalitio, *Vom Himmel hoch da komm ich her*, offensi antiqua uoce *Susannine*, 1) ad somnum infantibus inducendum composita, eam sustulerunt, in eiusque locum *Hosianna*, quasi aptiorem formulam substituerunt. Nam hodie in plerisque hymnorum ecclesiasticorum libris restituta legitur antiqua uox a LUTHERO suauiter usurpata, idque etiam in Vitebergensi hymnario factum.

In hymno BENI. SCHMOLKII, *Hosianna Dauidis Sohn*, ex octo strophis eadem formula incipientibus, una modo sexta est, in qua id uocabulum ea significatione, quam supra exposuimus, adhibitum uideas: in reliquis Poeta huic uocabulo uim adtribuit carminis, quod uictori accinitur. Idem fecisse patet auctorem hymni, *Komm du weribes Loefegeld*, quum is ita canit in strophâ tertia: *Nimm mein HOSIANNA an, mit den Siegespalmenzweigen. m)*

Nec

tione factum sit ut Latina haec in confessionis Lutheranae ecclesis recepta fuerint, ex *Forma Missae Latinae pro ecclesia Vitebergensi* an. 1523, a Luthero edita et emendata, post an. 1526. eam theotifica ionctim eo sine uulgata, ut in festis latina lingua, aliis diebus uernacula ualeret, docui in *diff. de Sacerdote lat. ling. ad altare cantillante* pag. 33.

1) Recte LUTHERVS hanc uocem praetulit superstitiosis odis ad cunas Iesu tum cantari solitis. Propria est uox naeniis et lallis, quos infantum soporandorum causa mulierculae decantant. *Sufen* est dormire, et *Ninne* infans, ut docuit I. G. WACHTERVS *Glossar. Germ. T. II.* ad h. uoc. p. 1651. Frustra *Wibelius* quidam ex Hebraica lingua uocem deciuare uoluit in deneu *Unsch. Nachr. f. Alten und*

Neuen von Theol. Sachen ad ann. 1744. p. 744. Mulierculae scilicet Hebraice norunt. Vide SCHAMELII *Euang. Liedercommentarium* p. 124.

m) IOH. RIST in hymno: *Auf, auf ihr Reichgenossen* per illud *Hosianna*, quod elatum cupit alta uoce, aeternas laudes et gratias Christo dedicat strophâ hymni ultima:

Drum wollen wir allein
Die Stimmen hoch erschwingen
Dir Hosianna singen
Und ewig dankbar seyn.

Auctor cantici laudis diuinæ: *Hallelujah Leb Preis und Ehr* ad modum hymni: *Wie sehen leuchtet der Morgenstern*, compositi, cuius quatuor Strophæ formula *Hallelujah* incipiunt, aeternum *Hosianna* habet, strophâ tertia, sub finem.

Da

Nec iniuriam uideor facturus esse praestantissimo Theologo, PHIL. NICOLAI, si dixerò, eum similiter errasse in illo excellentis artis hymno de uita aeterna: *Wachet auf ruft uns die Stimme*. Nam ibi strophæ secunda n) introcuntes beatos in gaudia sine fine duratura, clamare facit HOSIANNA, tanquam ad salutandum et excipiendum Christum, cum suis conuiuaturum.

Multo plus autem difficultatis habet, quod idem diuus NICOLAI in alio hymno: *Wie schoen leuchtet der Morgenstern*, sub finem strophæ secundæ o) uocabulum HOSIANNA ita posuit, ut neque cum antecedentibus, neque cum consequentibus uerbis illud coherere uideatur, nisi floris habeat significationem. Quare fuerunt, qui putarent, scripsisse b. NICOLAI *יושנה* *schofschannah*, quod *Cantic. Salom. II. 1. 2. c; VII. 3. Hof. XIV. 6.* liliū est, cuiusmodi nomen modo fuerat paullo ante decantatum: *Mein Herz heist dich ein Lilium*. Sed primum ea uox metro repugnat: deinde in Canticò Canticoꝝ sponsa est, quæ se ipsa Liliū nominet. p) Itaque mihi magis arridet sententia b. IOACH. WEICKHMANNI, q)

C 2

qui

Da ist Freude
Da ist Weyde
Himmlich Manna
Und ein ewig Hosianna.

sponsæ Dialogo. Vide C. M. PFAFF-
FII disp de *Hosianna* supra cit. p. 13.

n) Niniūm canit:
Nun komm du werthe Kron
Herr Iesu Gottes Sohn
Hosianna Wir folgen all
Zum Freudenſaal
Und halten mit das Abendmahl.

q) In egregio libro qui Lipsiæ 1704.
in 8. prodit. *Erklärung des Liedes:
Wie schoen leuchtet der Morgenstern*.
Ibi p. 176 hæc legis. Wenn Iesus
himmlich Manna genant wird, das
wir essen, wird nicht eben aufs sa-
cramentirliche Essen gezeit, sondern
nur angezeigt, wie ein Glaubiger
sich die Süssigkeit, welche er in Iesu
finder, glaubig zueigne. Weil es
nicht ein Werk unſers Vermoegens
ist, sondern Gottes Kraft und Beyſtand
dazu erfordert wird, so wird *Hosianna*
ingerückt. *Ach Herr hilf.* womit ein
glaubiges Herz Iesum um seine *Hülfe*
und *Beystand* bittet, um die Fülle, die
es in ihm finder, sich zuzueignen.

o) Ey mein
Blümlein
Hosianna
Himmlich Manna
Das wir essen
Deiner will ich nicht vergeſſen.

p) Eodemque nomine adpellat spon-
sam sponsus in perpetuo hoc sponsi ac

XX DE HOSIANNA IN LITVRG. GR. ET LAT.

qui uelut excusaturus Poetam, *Hosanna* illud, medium inter uoces Flos et Manna infarcitum censet, et precem interpretatus est, obsecrantis Deum et Christum, ut opem ferat animae fruendi Christi desiderio adfectae.

Atque haec sufficiat hoc tempore de precum carmine HOSIANNA disputasse. Nam institutum nostrum erat, ut Vos, CARISSIMI CIVES, inuitarem ad pie concelebranda Christi *Seav-Sevans* Natalitia, quae, iam pacatis rebus nostris, et academia ex tot ruinis suis paullatim exurgente, feliciter redierunt.

Age igitur, hoc inenarrabile beneficium Christi, de caelo ad nos saluandos delapsi, quanta maxima possumus grati animi significatione prosequamur, et, dum ad altare pro uerbi diuini ministris, ex more, oblationes faciemus, mentibus nostris ad Christi cunas uenerabundi accedamus, eiusque maiestatem suppliciter oremus HOSIANNA, ut hanc ACADEMIAM porro saluam praestet, atque hunc eius statum indies magis ac magis amplificet. Adprecemur *Hosanna* FRIDERICO AVGVSTO nostro, et *Elektoratus* ADMINISTRATORI ut aeternus et immortalis Deus seruet, et in perpetuum saluos praestet PRINCIPES OPTIMOS, idque precationis carmen dicamus tanto lubentius, quanto gratior nobis et ad posteros nostros commemorabilior fuit eorum nupera erga nos liberalitas, in aede academica restauranda.



Wittenberg, Diss., 1765-66
X 22842 94

ULB Halle

3

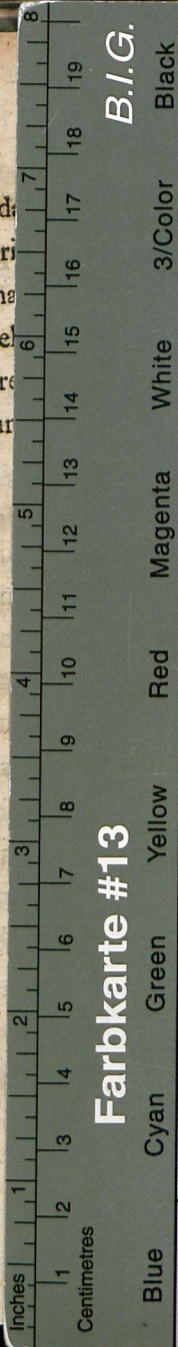
007 439 563



v. 18







B.I.G.

Farbkarte #13

TI FRIDER. WERNSDORFI
P. P. O. ALVMNOR. ELECTORAL. EPHORI
LEGII THEOL. H. T. DECANI
COMMENTATIO
DE PRECE
S I A N N A
SQVE IN LITVRGIA VSV
MEMNIBVS IESV NATO SACRIS

17

1765
16

P. P
AN. MDCCLXV



VITEMBERGAE
ERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII
ACAD. A TYPIS

1765